

Havelterberg 2009; Integrale ontwikkeling van
landschap en recreatie rondom de Havelterberg

Toegangspoort Oerlandschap Holtingerveld

Uitvoeringsplan Havelterberg 2009

Toegangspoort Oerlandschap Holtingerveld

Uitvoeringsplan Havelterberg 2009

Projectgroep Havelterberg 2009
november 2009

Samenvatting

Dit uitvoeringsplan doet een voorstel voor de realisatie van een recreatieve toegangspoort voor het natuurgebied Havelte-Oost. Het vormt daarmee de afsluiting van de voorbereidingsfase van het project Havelterberg 2009.

Het plan is in de eerste plaats geschreven voor de leden van de gemeenteraad van de gemeente Westerveld, om te dienen als basisinformatie bij de besluitvorming over de uitvoering van het plan. Concreet gaat het daarbij over de opdracht voor de wijziging van het bestemmingsplan en het beschikbaar stellen van financiële middelen. Daarnaast is het bedoeld ter informatie voor andere partijen die geïnteresseerd zijn in de planvorming rond de Havelterberg.

Het uitvoeringsplan is een uitwerking van het Masterplan Havelterberg 2009, waar vanaf het voorjaar van 2007 aan is gewerkt. Naast bijdragen van omwonenden, de adviesgroep Havelterberg 2009 en de projectpartners heeft vooral de planvorming van het Integraal Plan Havelte-Oost belangrijke verbeteringen van het Masterplan opgeleverd.

Eén hiervan is het laten uitvoeren van een analyse van waar de behoeften van bezoekersgroepen liggen en hoe het plangebied ontwikkeld kan worden met de unieke kwaliteiten van het natuurgebied als uitgangspunt. Dit heeft een bruikbaar advies opgeleverd voor de inrichting van de nieuwe toegangspoort en de verdere ontwikkeling ervan met dagrecreatieve bedrijvigheid. Als naam voor de poort wordt voorgesteld 'Toegangspoort Oerlandschap Holtingerveld'.

Daarnaast is het eindbeeld van de beoogde recreatieve ontwikkeling rond de toegangspoort in beeld gebracht in drie toekomstscenario's, die uitgaan van verschillende doelgroepen en mate van bedrijvigheid. Hierbij wordt een voorkeur uitgesproken voor het scenario dat van de toegangspoort een trekker maakt voor de gezelligheidszoeker en de natuurliefhebber. Het voorkeursscenario omvat de nieuwbouw van de Holtinger schaapskooi als belangrijke kwaliteitsdrager en de combinatiemogelijkheden met informatieve en educatieve functies.

Dit uitvoeringsplan is een integraal plan voor de dagrecreatieve voorzieningen bij de toegangspoort, maar wordt echt concreet voor zover het gaat over de basisvoorzieningen die als eerste gerealiseerd kunnen worden. Dit zijn een goede parkeervoorziening met horeca en toilet, route-informatie, en een aantrekkelijke brink waar van voorjaar tot herfst evenementen plaats kunnen vinden die passen bij de essentie van het gebied. In de jaren daarna kan de toegangspoort worden versterkt met extra dagrecreatieve voorzieningen. Voor de invulling hiervan bestaat binnen het gekozen eindbeeld nog de nodige flexibiliteit.

Hiervoor is het nodig dat het bestemmingsplan wordt gewijzigd. Met het nieuwe bestemmingsplan wordt geregeld hoe de toegangspoort mag worden aangelegd, en welke activiteiten of bedrijvigheid in de toekomst mogen worden toegevoegd.

Omdat de realisatie van de nieuwe toegangspoort bij de Vlindertuin direct samenhangt met het afbouwen van de Hunebeddenweg als huidige toegangspoort van het gebied, wordt ook de afsluiting van de Hunebeddenweg in de toelichting van het nieuwe bestemmingsplan meegenomen. De realisatie van de maatregelen rond de Hunebeddenweg wordt ondergebracht bij de uitvoeringsorganisatie van het Integraal Plan Havelte-Oost.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
2. Het proces tot nog toe	2
3. Het 'krachtenveld'	4
Gemeente Westerveld	4
Omwonenden	4
De ondernemers	5
De natuurorganisaties	5
Integraal Plan Havelte-Oost	5
De recreant	7
Mindervaliden	7
4. Van Masterplan naar Uitvoeringsplan	9
4.1 Interpretation: 'Oerlandschap gekneeld door ijs en oorlog'	10
4.2 De stip aan de horizon	15
4.2.1 Een gezellige familiemiddag	16
4.2.2 Een ontdekkingstocht van cultuur en natuur	18
4.2.3 Ieder op zijn manier actief	20
4.3 Van scenario naar realiteit	21
5. Wijzigingen Masterplan	23
6. Uitvoering	26
6.1 Stappenplan	27
6.2 Organisatie	29
6.3 Financiering	30
6.4 Risico's	30

Bronnen

Bijlagen

- 1: Schema projectorganisatie
- 2: Schema toekomstscenario's
- 3: Advies landschapskunst
- 4: Overzicht uitvoeringskosten

1. Inleiding

Het is een verrassende gewaarwording in het voornamelijk vlakke land van Noord-Nederland: de aanzienlijke verhoging in het landschap ten noorden van Havelte, Darp en het dorp Havelterberg tot aan Steenwijk. De hoogste toppen van deze stuwwalboog zijn de Bisschopsberg en de Havelterberg, die circa 18 meter boven NAP zijn.

De Havelterberg in de gemeente Westerveld mag vanuit diverse invalshoeken gekwalificeerd worden als zeer bijzonder. Zo zou het volgens de 'natuurwetten' bovenop de berg droger moeten zijn dan onderaan, maar bij de Havelterberg is dat niet het geval. In de grond zit een waterdichte keileemlaag waardoor er bovenop de berg poelen zijn gevormd. Aan de voet van de Havelterberg is een andere bijzonderheid te vinden: twee puntgave hunebedden. De derde bijzonderheid in een reeks van vele, is de ligging van de Havelterberg langs een doorgaande weg, aan de rand van een uitgestrekt natuurgebied (Natura 2000-gebied) en nabij een dagrecreatieterrein.

De Havelterberg en het aangrenzende natuurgebied hebben een enorme, natuurlijke aantrekkingskracht. Inwoners en recreanten weten met name de Havelterberg en de hunebedden te vinden. Op bepaalde momenten is de toestroom zelfs dermate groot dat er parkeerproblemen ontstaan. Anderzijds kunnen we ook stellen dat de recreatieve en daarmee de economische mogelijkheden van het gebied nog maar op beperkte schaal benut worden. De gemeente Westerveld moet en wil aan de slag met de Havelterberg, het aangrenzende natuurgebied en het dagrecreatieterrein.

In 2006 is de gemeente Westerveld gestart met het project Havelterberg 2009 met als doel: integrale ontwikkeling van landschap en recreatie rondom de Havelterberg. Het project is nu in de fase dat het uitvoeringsplan opgesteld is – dit plan.

Voordat we in hoofdstuk 4 daadwerkelijk ingaan op de uitvoering geven we het proces totnogtoe aan en het 'krachtenveld' van dit project.

Figuur 1: luchtfoto (2007) van het dagrecreatieve terrein aan de van Helomaweg met ten noorden ervan de Havelterberg en de hunebedden. Bron: Gemeente Westerveld

2. Het proces totnogtoe

Het project Havelterberg 2009 is in 2006 gestart met de volgende projectopdracht¹:

‘De opdracht van het project is om te onderzoeken of de ontwikkeling van nieuwe toeristisch/recreatieve initiatieven in samenhang met het gebied ruimtelijk en financieel haalbaar is, en zo ja, om de realisatie van afzonderlijke initiatieven te faciliteren, en de realisatie van gebiedsgerichte, verbindende voorzieningen te ondersteunen en te coördineren. Het eindproduct van het project is de oplevering van het nieuw ingerichte gebied.’

In februari 2007 werden de eerste resultaten van de ontwerpfase in de vorm van drie scenario's voor de herinrichting van het gebied gepresenteerd². In maart 2007 heeft de gemeenteraad de plannen in een opiniërende vergadering besproken, en de meerderheid stemde in met een verdere uitwerking. In de begroting van 2008 en 2009 werd hiervoor € 310.000,- gereserveerd die als cofinanciering kon dienen in de realisatiefase.

De ingekomen inspraakreacties en de visie van de raad werden vervolgens verwerkt in een concept-beslisdocument. Hierin was naast een definitieve versie van het Masterplan Havelterberg 2009 ook een Plan van Aanpak opgenomen van de vervolgfase III: de voorbereidingsfase. In deze voorbereidingsfase werd het Masterplan via een interactief planvormingsproces uitgewerkt in een concreet uitvoeringsplan. In oktober 2007 werd conform het concept-beslisdocument gestart met een verbrede projectorganisatie. Nadat de toevoegde partijen ook hun inbreng hadden kunnen leveren, werd het beslisdocument in april 2008 vastgesteld door het college van B&W.

Havelte-Oost

Een aantal maanden voor de vaststelling van het beslisdocument was, in december 2007, het project 'Integraal Plan natuurgebied Havelte-Oost' van start gegaan. Doel van dit project van de gemeente Westerveld en provincie Drenthe was het komen tot een integrale visie op het beheer en de inrichting van het natuurgebied met overheden, terreineigenaren, terreinbeheerders, waterschap en gebruikers. De beide projecten hadden zoveel raakvlakken en snijpunten dat een goede afstemming alleen maar kon leiden tot synergievoordeel.

Aan het beslisdocument werd een extra hoofdstuk toegevoegd over Havelte-Oost. De kern hierin was en is, *dat in het project Havelterberg 2009 geen onomkeerbare stappen worden genomen zolang niet vaststaat dat de plannen inpasbaar zijn in het Integraal Plan en op welke onderdelen het plan eventueel zou kunnen worden verbeterd.*

Vanwege de vervlechting met het project Integraal Plan Havelte-Oost werd de planning van het project Havelterberg 2009 bijgesteld en werd er een pauze ingelast in de periode april tot en met september 2008.

¹ Projectplan Havelterberg 2009, 2006

² Masterplan Havelterberg, 2007

Rond de zomer van 2008 werden de belangrijkste contouren van het Integraal Plan Havelte-Oost duidelijk. De zomerperiode werd gebruikt voor het voeren van gesprekken met de projectgroepleden en de projectpartners. Er was ruimte om goed stil te staan bij hun ideeën en wensen over de vervolgaanpak van het project Havelterberg 2009, binnen de context van de visie van het Integraal plan Havelte-Oost. De inhoud van de gesprekken werd gebruikt om het Masterplan op onderdelen aan te passen.

Verbinding

De verbinding tussen de beide projecten is gelegd. Het integraal plan Havelte-Oost is er in de vorm van een visie en diverse onderdelen kunnen worden uitgewerkt in uitvoeringsplannen. Het project Havelterberg 2009 is een van de uitvoeringsplannen en daarmee is de verbinding gelegd met de uitvoeringsorganisatie (in oprichting) van het Integraal Plan Havelte-Oost.

De uitvoering van het project Havelterberg 2009 zal zich verder concentreren op de maatregelen rond het dagrecreatieterrein. De inrichting van het dagrecreatieterrein als aantrekkelijke poort voor het natuurgebied is de eerste stap. De versterking van het poortgebied met nieuwe dagrecreatieve voorzieningen, vormt stap twee. Geadviseerd wordt om de maatregelen rond de van Helomaweg en de Hunebeddenweg uit te voeren als een apart uitvoeringsproject van het Integraal Plan Havelte-Oost.

Besluitvorming

Het voorstel voor de vervolgaanpak van Havelterberg 2009 werd op 17 maart 2009 aan de raadscommissie Ruimte gepresenteerd. Het visiedocument Integraal Plan Havelte-Oost werd op 30 juni 2009 behandeld in de gemeenteraad. Op 27 oktober 2009 is het uitvoeringsplan Havelterberg, onder de naam 'Toegangspoort Oerlandschap Holtingerveld' aan de gemeenteraad van Westerveld voorgelegd. De raad heeft besloten dat het plan in uitvoering mag worden genomen met een voorkeur voor scenario 2.

Projectorganisatie

In bijlage 3 is een organogram opgenomen van de projectorganisatie.

3. Het 'krachtenveld'

De gemeente Westerveld

Zoals menig gemeentebestuur staan ook de raad en het college van Westerveld voor een aantal mooie uitdagingen: anticiperen op bedreigingen, kansen grijpen, de balans vinden tussen diverse belangen én keuzes maken.

De gemeente zet zich in voor een mooi landschap en een vitale lokale economie, waarbij de kwaliteit van de natuur en het landschap door nieuwe economische ontwikkelingen wordt versterkt³.

Twee belangrijke ontwikkelingen die gezien kunnen worden als bedreigingen vragen om visie, beleid en een aanpak. Het aantal banen, onder andere in de landbouw, loopt terug. Het is belangrijk dat de werkgelegenheid in stand blijft: jonge mensen kunnen dan in de gemeente blijven wonen en werken. De dorpen moeten leefbaarheid zijn en leefbaar blijven. De grootste kansen voor de werkgelegenheid liggen in de sector recreatie & toerisme. De verblijfsrecreatie biedt duurzame werkgelegenheid, zowel voor hoog- als laaggeschoolde arbeid. Net als de landbouw is de sector verbonden met het groene buitengebied, en is daardoor in Westerveld van oudsher sterk vertegenwoordigd.

Op het terrein van de recreatie & toerisme ligt tevens de tweede bedreiging: het aantal toeristische overnachtingen in Drenthe, en ook in Westerveld, loopt terug. De gemeente Westerveld wil beide trends ombuigen naar een stijging, door een versterking van de kwaliteit van zowel dagrecreatie als verblijfsrecreatie⁴. De aantrekkingskracht van de natuur in Westerveld moet daarbij zowel gebruikt als behouden blijven.

Bij de Havelterberg liggen kansen om het dagrecreatieve aanbod te verbeteren en tegelijkertijd knelpunten op te lossen voor natuur en landschap. Een toegangspoort die kwaliteit uitstraalt en aantrekkelijk is als natuurgerichte dagattractie kan als trekker fungeren voor de verblijfsrecreatie in het gebied en bijdragen aan het op peil houden van het aantal toeristische overnachtingen. Daarnaast zal een verruiming van het dagrecreatieve aanbod rond de toegangspoort ook door verhoogde bestedingen van dagrecreanten uit de regio bijdragen aan de instandhouding en verruiming van de werkgelegenheid in toerisme en recreatie.

De omwonenden

Het totale natuurgebied inclusief de Havelterberg en het dagrecreatieterrein is gelegen nabij de dorpen Havelte, Darp, Wapserveen, Wittelte en Uffelte. Het natuurgebied is de achtertuin waarin wordt gerust, gezeten, gewandeld – met of zonder hond – en gefietst. Bovenal wordt er genoten.

Omwonenden zijn zeer betrokken bij het gebied en reageren heel verschillend op de plannen, en vaak. Men wil het gebied graag houden zoals het is, maar zien ook dat de drukte bij de hunebedden en op de Hunebeddenweg tot problemen leiden. Men wil enerzijds de natuur beschermen, maar anderzijds vrij kunnen bewegen in het

³ Kadernota Buitengebied, gemeente Westerveld, 2006

⁴ Startnotitie Lokale Economie, gemeente Westerveld, 2008

gebied. Er is enerzijds bezorgdheid dat het gebied door de uitvoering van de plannen veel drukker zal worden, maar men kant anderzijds moeilijk geloven dat het zal lukken om de bezoekers massaal naar de nieuwe toegangspoort te krijgen.

Maar dat het gebied de omwonenden na aan het hart ligt en dan velen zeer betrokken zijn, is helder.

De ondernemers

Ondernemers in met name in de verblijfsrecreatie rond het natuurgebied geven aan dat er bij hun gasten grote behoefte bestaat aan een natuurgerichte dagattractie. Op dit moment is het gebied voor hun gasten niet goed ontsloten omdat de informatievoorziening te wensen overlaat. Bovendien is er voor gezinnen met kinderen weinig te beleven, wanneer ze op de fiets of te voet (nog) geen grotere afstanden kunnen afleggen.

De aanwezige ondernemers met dagrecreatieve voorzieningen zien in een versterking van de toegangspoort in de eerste plaats kansen om hun eigen activiteiten te versterken. Sinds de planvorming van start is gegaan komen er bij de gemeente regelmatig vragen binnen van ondernemers met plannen voor nieuwe recreatieve activiteiten in het gebied.

De natuurorganisaties

Voor de natuurorganisaties in het gebied heeft een versterking van natuurwaarden de eerste prioriteit. Vanuit dit perspectief is de aanleg van een toegangspoort een goede manier om de kwetsbare natuur rond de Havelterberg te ontlasten. Door een groot deel van de recreanten te concentreren bij de toegangspoort en hen te leiden door het natuurgebied, kunnen ook grote delen worden ontzien. Uiteraard moet voorkomen worden dat de toegangspoort het omgekeerde effect sorteert, namelijk een stijging van het aantal bezoekers in die terreindelen die juist recreatieluw moeten worden. De natuurwaarden die aangewezen zijn als doelen voor Natura 2000 staan bij dit punt voorop.

Integraal Plan Havelte-Oost

Een belangrijk beleidskader is het Integraal Plan Havelte-Oost (IP). Het IP is in juni 2009 als visie vastgesteld door de gemeenteraad van de gemeente Westerveld. In augustus 2009 wordt het stuk ter vaststelling voorgelegd aan Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe.

Het plan is in een interactief proces opgesteld met de verschillende spelers uit het gebied. Het IP is een belangrijke bouwsteen voor het nog op te stellen Natura 2000 beheerplan. Omdat het plangebied van Havelterberg 2009 grenst aan en overlapt met het Natura 2000 gebied is de planvorming direct afhankelijk van het gewenste toekomstbeeld dat geschetst wordt in het IP. Op de kaart is het Natura 2000 gebied Havelte-Oost weergegeven.

Het motto voor het gehele gebied is ‘behoud en ontwikkeling’. Het behouden en mogelijk versterken van de bijzondere natuur- en cultuurhistorische waarden in het gebied heeft een hoge, of zelfs eerste prioriteit. Belangrijke uitkomsten van het Integraal Plan zijn:

Momenteel wordt de grootste druk op het gebied veroorzaakt door dagrecreanten uit de regio. Het is belangrijk deze bezoekersstroom goed te geleiden. Volgens het Integraal Plan moet het dagrecreatieterrein bij de Vlindertuin de belangrijkste ontsluiting van het natuurgebied voor dagjesmensen worden. Wanneer deze bezoekers daar op een goede manier worden gefaciliteerd, kan dit ook een impuls geven aan de lokale economie, omdat zij worden verleid tot bestedingen. Vanuit het dagrecreatieterrein en op de Havelterberg moeten de recreanten via een beperkt aantal paden worden geleid, om vertreding van de natuur te voorkomen. De randen van het gebied bieden goede mogelijkheden voor uitbreiding van gebiedsgerichte verblijfsrecreatie, mits deze dagrecreanten ook goed geleid worden.

Voor het vergroten van de rust in kwetsbare delen van het gebied zou de Hunebeddenweg afgesloten moeten worden voor gemotoriseerd verkeer. Dit vergroot niet alleen de rust maar komt ook overeen met de wens van het merendeel van de bezoekers aan het gebied, die de aanwezigheid van auto's in het natuurgebied als storend ervaren.

De aanleg van het tracé van het in het Masterplan beoogde familiepad langs de Havelterberg (dus van de Hunebeddenweg tot aan de zuidelijk gelegen zandweg) is ongunstig voor het Natura-2000 habitatype droge heide. Mitigatie of compensatie (nieuwe droge heide) moet vooraf plaatsvinden, maar is moeilijk realiseerbaar.

Scheiding

Op dit moment maken wandelaars, fietsers en ruiters gebruik van hetzelfde padennetwerk. Dit levert onplezierige situaties op: schrikken, uitwijken, oponthoud. Bij het eindbeeld dat in het Integraal Plan is geschetst, is rekening gehouden met de wensen van de verschillende recreanten én met de scheiding van wandelaar, fietser en ruiter.

Uitzicht

Recreanten genieten vaak van het uitzicht vanaf de Havelterberg. Dit wordt in toenemende mate door bebossing belemmerd. In het Integraal Plan wordt daarom bosomvorming gesuggereerd en wordt ingegaan op verschillende andere manieren om in het gebied van het uitzicht te genieten.

Cultuurhistorie

Het natuurgebied is rijk aan cultuurhistorische elementen, waaronder hunebedden, grafheuvels en overblijfselen uit WO II. Het is belangrijk om de cultuurhistorie onder de aandacht te brengen en te houden. Dit kan bijvoorbeeld door het ontwikkelen van themaroutes en een informatiepunt.

Informatie

Goede publieksinformatie over het gebied ontbreekt of is onvoldoende toegankelijk.

Bedrijvigheid

Het IP gaat ook in op de ontwikkelingsruimte voor dag- en verblijfsrecreatie en mogelijke nieuwe vestiging van kleinschalige bedrijven. De westzijde van de van Helomaweg is aangewezen als zoekgebied voor actieve dagrecreatie en verblijfsrecreatie.

Door deze kant van de Van Helomaweg bij de ontwikkeling van de hoofdpoot te betrekken, ontstaat een logische koppeling met het bos- en natuurgebied rond Darp. Uiteraard dient het bedrijfsprofiel van de recreatiebedrijven aan te sluiten bij de bijzondere natuur- en cultuurhistorische waarden van het natuurgebied aan de overzijde van de Van Helomaweg.

Het verplaatsen van de schaapskooi naar het terrein nabij de Vlindertuin biedt goede kansen voor koppelingen met dagrecreatieve voorzieningen.

De recreant

Ter onderbouwing van het Integraal Plan Havelte-Oost is een globaal recreatieonderzoek uitgevoerd., waarbij bezoekers en ondernemers zijn geïnterviewd. Daarnaast zijn er tellingen uitgevoerd op een aantal locaties.

De resultaten

- De meeste bezoekers komen – zoals eerder aangegeven – vanuit locaties binnen een straal van 15 kilometer van het gebied;
- deze bezoekers zijn woonachtig in die omgeving of hebben tijdelijk intrek genomen in een vakantieverblijf;
- het gebied wordt meestal meerdere keren per jaar bezocht;
- de meeste mensen komen met vrienden of familie;

- een aanzienlijk deel komt met kinderen;
- 10% komt alleen.

Dat mensen het gebied kunnen vinden mag een klein wonder heten. Totnogtoe is er geen grootschalige, gerichte promotie voor het gebied gemaakt, waarbij diverse promotiemiddelen elkaar aanvullen en versterken. In de omgeving en ter plaatse wordt weinig tot geen informatie gegeven over het gebied. De meeste bezoekers kennen het gebied dan ook, omdat ze er dichtbij wonen en er vaker zijn geweest. De recreanten die het gebied bezoeken zijn hierop gewezen door de mensen van de verblijfsaccommodatie of kiezen een bewegwijzerde route die bij toeval door het gebied gaat.

Het gebied wordt veel bezocht door de eigen inwoners. Zoals eerder aangegeven voelen zij zich erg betrokken bij dit gebied. Men is trots op de eigen omgeving en wil graag dat anderen daar net zoveel respect voor tonen als zij zelf. Regulering is daarom gewenst om eventuele uitwassen tegen te gaan. Anderzijds geeft de enorme toegankelijkheid door de veelheid aan paden en gebrek aan verboden een zeer gewaardeerd gevoel van vrijheid en oorspronkelijkheid.

Toch zijn de bijzondere kwaliteiten en de historie van het gebied ook in de omliggende dorpen niet erg bekend. Met name jongeren zijn vaak niet op de hoogte van de waarden en de schoonheid van hun eigen omgeving⁵.

Vrijwel alle bezoekers komen met de auto of met de fiets (respectievelijk 47 en 45%) waarbij mensen vanaf hun huis vooral met de auto komen en mensen vanaf een vakantieverblijf met de fiets. Een zeer grote groep bezoekt het gebied samen met familie of vrienden. Van deze groep heeft de helft ook kinderen mee.

De hunebedden trekken vooral op mooie dagen in het voor- en naseizoen veel mensen. De hunebedden fungeren als een attractie en als startpunt om een stukje in de directe omgeving ervan te gaan lopen of te fietsen.

Mindervaliden

Gedurende het hele planvormingsproces is de toegankelijkheid voor mindervaliden meegenomen als belangrijk uitgangspunt. Bij de verdere vormgeving van de toegangspoort zal hier daarom veel aandacht aan worden besteed.

⁵ Toegangspoort Oerlandschap Havelterberg, interpretation-rapport

4. Van Masterplan naar Uitvoeringsplan

Bij de start van de planvorming voor het project Havelterberg 2009 is uitgegaan van drie ingediende initiatieven voor de recreatieve ontwikkeling van het gebied. Het accent van het Masterplan Havelterberg lag daardoor op de realisatie hiervan, in combinatie met de ontwikkeling van het landschap. De openheid van het landschap was daarbij een belangrijk thema.

Bij de verdere uitwerking van het Masterplan kwam naar voren dat er, los van de initiatieven die er lagen, nog onvoldoende aandacht was besteed aan:

- andere mogelijke recreatieve activiteiten;
- de vraag, wat de gewenste recreatieve ontwikkeling is.

Het project Integraal Plan Havelte-Oost leverde nieuwe informatie op over de inpassing van de plannen in het grotere geheel. Echter, voor de meer concrete invulling en vormgeving van de nieuwe dagrecreatieve voorzieningen in het gebied, heeft het Integraal Plan geen pasklare oplossing.

Bovenstaande constatering hebben geleid tot het laten uitvoeren van een interpretation-analyse. Dit is een onderzoeksmethode waarbij de unieke eigenschappen van het gebied worden vertaald in een advies over inhoud en vormgeving van recreatieve en informatieve voorzieningen. In paragraaf 4.1 gaan we in op dit boeiende onderzoek.

Stip aan de horizon

Een ander punt dat meer aandacht verdiende in de startfase van het planvormingsproces, was het eindpunt van de beoogde ontwikkeling. Hoe druk mag het worden? Welke activiteiten worden mogelijk gemaakt en welke niet? Voor het kunnen beantwoorden van deze en soortgelijke vragen is een richtpunt nodig.

Dit onderwerp is alsnog uitgewerkt in drie toekomstscenario's, die als leidraad, als 'stip aan de horizon' kunnen dienen voor de toekomstige ontwikkeling van het gebied rond de toegangspoort. In paragraaf 4.2 geven we de drie toekomstscenario's.

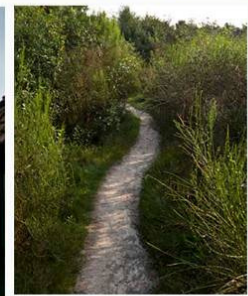
4.1 Interpretation: 'Oerlandschap gekneet door ijs en oorlog'

Om een inhoudelijk concept te bepalen voor het dagrecreatief steunpunt als toegangspoort voor het gehele natuurgebied, is door Steeghs Advies een interpretation-onderzoek uitgevoerd.

Een interpretation-onderzoek brengt in beeld wat de essentie van het gebied voor de bezoeker is. Deze essentie geeft aan waarop je met je informatie op moet insteken om de bezoeker met een overtuigende boodschap daadwerkelijk te bereiken. Deze essentie en de daarbij behorende boodschappen zijn richtinggevend bij het ontwerp en de fysieke inrichting van het gebied

Het interpretation-onderzoek dat in het kader van de ontwikkeling van het dagrecreatief steunpunt, de Havelterberg en het achterliggen natuurgebied is gebaseerd op een analyse van het gebied en bevat tevens een keuze voor doelgroepen. Gesteld wordt dat het uitgebreide en goed uitgeruste poortgebied moet voldoen aan de eisen van de 'gezelligheidszoeker' en de 'sportieveling', terwijl het rustiger en ruiger achterliggend natuurgebied vooral tegemoet komt aan de wensen van de 'natuurliefhebber'.

De volledige tekst van het interpretation-rapport is te vinden op de website www.gemeentewesterveld.nl. Hierna zijn alleen de resultaten die direct relevant zijn voor de verdere planvorming overgenomen. Daarnaast zijn enkele foto's en afbeeldingen uit het rapport overgenomen.

De essentie van het gebied

Zoals elk gebied wordt het gevormd door de natuurlijke en 'cultuurlijke' processen uit het verleden. Deze natuurlijke en cultuurlijke processen vormen samen het DNA van het gebied. Het bijzondere aan het natuurgebied ten noorden van Havelte is dat de bodemlagen door water, wind, ijs en later ook nog eens door de oorlog – soms heel lokaal - door elkaar zijn gestuwd, geroerd en gekneed. De letterlijke voedingsbodem voor een bijzondere afwisselende flora en fauna.

Een korte opsomming van wat in ons natuurgebied vooral van belang is, en genoemd is in verschillende workshops en gesprekken met mensen uit en rondom het gebied:

- de hunebedden en de vele andere archeologische vindplaatsen uit diverse tijdsperiodes;
- bijzondere plantensoorten zoals orchideeën, rozenkransje, valkruid, klokjesgentiaan;
- bijzondere dieren zoals tapuit, nachtzwaluw, klapekster, draaihals, reptielen en amfibieën;
- de gevarieerdheid van het landschap, zowel in reliëf als ook in afwisseling in biotopen en ruimten;
- de vele overblijfselen van de "Fliegerhorst" uit de Tweede Wereldoorlog: de start en rolbanen, hangars, resten van gebouwen en bomkraters;
- de impact hiervan op de lokale bevolking toen en nu
- het militaire gebruik van het gebied (na de oorlog).

De essentie van het gebied wordt samengevat in:

***rijk landschap op een
stuwberg van leem
gekneed door ijs en oorlog***

De bedoeling dat deze essentie is: nieuwsgierigheid oproepen bij (potentiële) bezoekers. Bezoekers gaan op zoek naar ervaringen die de essentie verduidelijken en kleur geven.

Elke poort naar het gebied moet een boodschap hebben. Deze 'gateway message', gevat in maximaal tien woorden, vat samen waar het om gaat en helpt de bezoekers om meer diepgang te ervaren⁶.

Oerlandschap gekneed door ijs en oorlog

Geadviseerd wordt om als naam⁷ van het poortgebied te kiezen voor:

Toegangspoort Oerlandschap Havelterberg (/ cq Holtingerveld)

De bezoeker en de randvoorwaarden

Bezoekers aan natuurgebieden kunnen ingedeeld worden in drie groepen:

- de gezelligheidszoeker;
- de natuurliefhebber;
- de sportieveling.

Deze groepen maken respectievelijk 39, 38 en 23 % van de totale bezoekersstroom uit.

De verschillende groepen stellen een aantal gemeenschappelijke randvoorwaarden aan een gebied. Het gaat hierbij om veiligheid en toezicht, een natuurlijke inrichting, afwisseling (in flora en fauna, type paden en soorten natuur) en basisvoorzieningen (toiletten, horeca, toegankelijk, prullenbakken en bezoekers- of informatiecentrum). Wanneer aan deze basiseisen wordt voldaan, zijn alle drie de groepen tevreden. Het zijn vooral de aanvullende wensen van de verschillende bezoekersgroepen die met elkaar kunnen botsen. De gezelligheidszoeker wil uitgebreide voorzieningen zoals een speeltuin en georganiseerde activiteiten, de sporter wil liefst een kind- en hondvrij gebied en uitgestippelde routes voor de verschillende typen sport en de natuurliefhebber wil stilte en ongerepte natuur zonder paden en voorzieningen.

Ondanks de diversiteit in wensen kunnen verschillende groepen wel naast elkaar bediend worden. Belangrijk is wel dat de groepen geen overlast van elkaar moeten hebben.

Voor de uitwerking van een dagrecreatieve voorziening voor het natuurgebied Havelte-Oost (Holtingerveld) is het van belang, dat in ieder geval voldaan wordt aan de algemene randvoorwaarden. Daarmee is er een goede basis, waarmee alle

⁶ In de begeleidingsgroep en ook in de presentatie van 29 juli 2009 kwam ook het woord 'getekend' in plaats van 'gekneed' naar voren. Toch is gekozen voor gekneed omdat dit op de processen slaat, actiever en positiever is en nieuwsgierig maakt. Getekend is veel lijdzamer, negatief en nodigt niet uit tot een bezoek aan het gebied.

⁷ Het advies van Steeghs Advies is om te kiezen voor de naam 'Toegangspoort Oerlandschap Havelterberg'. Conform de motie van de gemeenteraad van de gemeente Westerveld van 30 juni 2009 zal actie worden ondernomen de naam van het project en het natuurgebied Havelte-Oost te wijzigen in 'Holtingerveld'. In aansluiting hierop ligt het voor de hand ook de naam van de toegangspoort te wijzigen in 'Toegangspoort Oerlandschap Holtingerveld'.

groepen tevreden kunnen zijn.

Bij de verdere inrichting (meer dan de basis) is het noodzakelijk om een keuze te maken uit twee opties:

- gebied voor de gezelligheidszoeker en sportieveling, of
- gebied voor de geïnteresseerde in landschap (de natuurliefhebber en de in cultuurhistorie geïnteresseerde).

Hier komen de inrichtingswensen en recreatiezonering bij elkaar. We kunnen er vanuit gaan dat een uitgebreid en goed uitgerust poortgebied vooral zal voldoen aan de behoeften van de gezelligheidszoeker en sportievelingen, terwijl het rustiger en “ruiger” achterliggend natuurgebied vooral tegemoet komt aan de wensen van de natuurliefhebber.

Daarom wordt geadviseerd deze doelgroepenindeling aan te houden, waarbij bij de toegangspoort de natuurliefhebber ook aan zijn ‘basistrekken’ kan komen zoals informatie, oriëntatie, sanitair, voedsel, etc. Terwijl er voor de gezelligheidszoeker en de sportievelingen nog meer voorzieningen te vinden zullen zijn. Voor deze laatste groepen zal het terrein daardoor ook meer een verblijfsterrein worden. De ervaring leert dat vanaf een gebied met een dergelijke functie meestal het grootste deel van de mensen op of in de zeer nabije omgeving ervan blijven.

Voor de sportievelingen die meer ruimte nodig hebben wordt vanuit het Integraal Plan vooral naar de randen van het gebied gekeken en naar de westzijde van de Helomaweg.

Volledig rapport en vertaling in beelden

Zoals aangegeven is het volledige rapport van het interpretation-onderzoek, inclusief een vertaling naar een ontwerp voor de inrichting van de toegangspoort (het dagrecreatieterrein) staat op www.gemeentewesterveld.nl

4.2 De stip aan de horizon

In de planvorming rond de inrichting van het dagrecreatieterrein zijn er onderdelen waarvan al een concreet beeld te schetsen is, mede door het interpretation-onderzoek. Dit geldt in de eerste plaats voor de basisvoorzieningen (interpretation-onderzoek). Twee initiatiefnemers in het gebied hebben concrete plannen voor versterking van de dagrecreatieve voorzieningen rond de nieuwe brink. Voor de nieuwbouw van een schaapskooi en het insectarium van het vlinderparadijs liggen tekeningen klaar.

Daarnaast zijn er ideeën voor verdere versterking van het dagrecreatieve aanbod, maar deze zijn minder concreet. Er zouden evenementen gehouden kunnen worden op de brink. Welke? Is een natuurspeelplaats misschien een optie? Wat te denken van een uitkijktoren, een nieuwe functie voor de gemeentewerf en een nieuwe functie voor de percelen achter de vlinderkas?

Voor de realisatie van deze onderdelen is de gemeente afhankelijk van externe initiatiefnemers en is de rol van de gemeente faciliterend. Een belangrijke stap hierin is het opstellen van het nieuwe bestemmingsplan voor het gebied, waarin wordt aangegeven welke functies en activiteiten hier nu en in de toekomst plaats mogen vinden, en welke randvoorwaarden hierbij gelden.

Om hier een keuze in te kunnen maken zijn, in combinatie met het interpretatieadvies, zijn drie scenario's geschetst voor de inrichting van het poortgebied. Een schematische weergave is opgenomen als bijlage 2. Om de beleving van de verschillende scenario's voor de lezer te verlevendigen wordt per scenario een verbeelding geschetst van de beleving van de toegangspoort in 2025 vanuit het perspectief van een willekeurige bezoeker.

Onder de kopjes 'Een gezellige familiemiddag', 'Een ontdekkingstocht van cultuur en natuur' en 'Ieder op zijn manier actief' leest u hoe het gebied in de toekomst beleefd kan worden, corresponderend met een inrichting van de nieuwe brink als 'ingetogen met schaapskooi' (scenario 1), 'informatief optimaal met schaapskooi' (scenario 2), en 'sportief zonder schaapskooi' (scenario 3)⁸.

Alle namen, relaties en afbeeldingen in deze voorbeelden zijn fictief en niet gerelateerd aan werkelijke personen.

⁸ Bijlage 1 geeft een inhoudelijke beschrijving plus toelichting van de scenario's. De teksten in de scenario's zijn geschreven door Else Deddens, beleidsmedewerker bij de gemeente Westerveld. De visuele simulaties zijn gemaakt door Dorien Pastoors (14 jr) bedreven in 'computerspelen'.

4.2.1 Een gezellige familiemiddag (een verbeelding van scenario 1 in 2025)

De familie van der Heide uit Eemster bestaat uit vader, moeder, zoon IJsbrand (11) en dochter Sterre (8). Zij hebben dit weekend bezoek van oom Stefan uit Breda en gaan er op zondagmiddag gezellig voor een paar uurtjes met zijn allen op uit. Aangekomen bij de poort, parkeren zij hun auto op de als vliegtuighangar vormgegeven parkeerplaats. Zoon IJsbrand klimt meteen enthousiast op de lemen wal en rent over het familiep pad in de richting van de brink. Dochter Sterre staat nog enige tijd geboeid te kijken naar een aantal aanspanningen dat op de nabij gelegen speciaal ingerichte paarden opstaptelek zich klaar maken voor een tocht door het gebied.

De familie begeeft zich naar de brink, oom Stefan stopt nog even bij de TOP⁹ waar hij wat luchtfoto's van het natuurgebied bekijkt. Hij ziet dat hier verschillende wandel-, fiets/mountainbike- en ruiterroutes beginnen en eindigen en wijst zijn broer daar op. "Kijk, dat kunnen we ook wel een keer gaan doen!". Op de brink spelen de kinderen wat rond de met bomen omringde poel terwijl de volwassenen het pad volgen in de richting van de schaapskooi. Maar halverwege roept IJsbrand, "Hé, kom we gaan eerst op de uitkijktoren!". Vader lacht en zegt tegen zijn broer: "Ja kom, dat is leuk. Je kunt vanaf hier helemaal naar de Woldberg kijken. Dat is ook een stuwwal met een uitkijktoren, net zoals de Havelterberg". Het gezin loopt naar de heuvel met uitkijktoren en beklimt deze. Ze genieten van het bijzondere uitzicht, waarbij oom Stefan opmerkt: "Goh, het is écht een berg, ik wist niet dat ie van leem was!"

De wandeling wordt vervolgd naar de schaapskooi, waar de kinderen proberen lammetjes te ontdekken. "Nee jongens, die zijn al op de hei," zegt moeder. "Gaan jullie nog maar even naar de speelplek, dan zetten wij zo de picknick klaar". De volwassenen kijken ondertussen wat rond in het aan de schaapskooi grenzende informatiecentrum. Op grote panelen lezen ze over de geschiedenis van het gebied en beseffen zo dat het inderdaad een 'berg vol verhalen is'. Moeder wijst de mannen op de aankondiging van een workshop vilten, die binnenkort plaatsvindt in de schaapskooi. "Kijk, daar ga ik met mijn collega's heen". Vaders oog valt op een aankondiging van het amateurtoneelgezelschap uit Uffelte, dat deze zomer een aantal uitvoeringen geeft op de brink.

⁹ TOP: toeristisch overstap punt

De kinderen vermaken zich op de natuurspeelplek, waar ze een hunebed kunnen bouwen van grote replica's van zwerfkeien. IJsbrand springt enthousiast van de ene naar de andere 'stepping stone' die in het blotenvoetenpad zijn aangelegd over een klein beekje. Sterre probeert van leem knikkers te rollen die ze in de houtgestookte oventjes kan 'bakken'.

Na de picknick vervolgt het gezin de wandeling over het familiep pad, waarbij ze langs het Vlinderparadijs komen. Uiteraard worden de kinderen daar getraakteerd op een ijsje, terwijl vader en oom Stefan het achterliggende gebied bekijken. Daar zijn in het kader van agrarisch natuurbeheer een aantal bijzondere planten en bloemensoorten te bewonderen.

De wandeling eindigt weer bij het parkeerterrein, waar oom Stefan zijn broer nog uitdaagt om een wedstrijdje aan te gaan op het coopertest-parcours dat op de naastgelegen oude startbaan kan worden afgelegd.

"Wat een aardig gebiedje zo vlak bij Havelte," concludeert oom Stefan. "Dit zou best leuk zijn om eens met opa en oma te bezoeken, alleen jammer dat oma niet meer zo goed ter been is". "Goed idee!" beaamt vader. "Dit najaar wordt er een speciaal hotelletje aan de overkant van de weg geopend, dat helemaal is toegerust op mensen met een beperking. We kunnen ze wel een weekendje aanbieden."

"Ja!" roepen IJsbrand en Sterre. "Gezellig met opa en oma! En dan gaan we ook naar de jagers en de mammoeten en een tochtje maken met paard en wagen!" Moeder legt glimlachend aan oom Stefan uit dat op de oude locatie van de schaapskooi een prehistorische nederzetting is ingericht en een opstaplekk voor tochten met paard en wagen is ingericht.

Het gezin vertrekt na een gezellige middag weer naar Eemster, met in het achterhoofd de volgende bezoeken aan het gebied.

4.2.2 Een ontdekkingstocht van cultuur en natuur (een verbeelding van scenario 2 in 2025)

Het echtpaar Stuwstra verblijft een lang weekend in een bijzonder vakantie-appartement in Wapserveen. Ze willen graag de natuur in de omgeving verkennen en 'cultuur snuiven'. De eigenaar van de accommodatie raadt hen aan te gaan wandelen en fietsen in het nabijgelegen natuurgebied, maar daarvoor een bezoek te brengen aan de toegangspoort Oerlandschap Havelterberg. Daar vinden in de zomertijd elke maand aansprekende evenementen plaats op de brink. Toevallig is er dit weekend een natuurproductenmarkt, waar verschillende horecaondernemers in eettentjes streekproducten aanbieden onder begeleiding van akoestische live-muziek.

Het echtpaar vertrekt op vrijdagavond rond een uur of 7 op de fiets naar de toegangspoort. Ze volgen daarbij grotendeels de Studentenkampweg en het fietspad langs het Holtingerzand, en passeren de oude locatie van de schaapskooi. Daar staan een aantal auto's met paardentrailers geparkeerd en zijn ruiters en menners hun dieren aan het verzorgen na een rit door het gebied.

Aangekomen bij de poort naar de Havelterberg /het Holtingerveld leest het echtpaar geïntrigeerd "Oerlandschap gekneed door ijs en oorlog". "Kijk eens! We zeiden immers al dat het zo ongerept voelde op weg hiernaartoe. Wat zou er aan de hand zijn met de oorlog?"

Op de brink slenteren zij langs de verschillende kraampjes, waar ze kennismaken met Drents goed producten, lokale wijnen en ambachtelijk bereid boerenijs. "Heerlijk!"

Bij de schaapskooi aangekomen, loopt mevrouw Stuwstra het kleine winkeltje/atelier

binnen, dat vanavond speciaal geopend is, en haalt bij de daar gevestigde TIP¹⁰ een belevingskaart van het gebied met daarop wat fiets- en wandelroutes voor de volgende dagen. Ook koopt ze een armband met bijzondere stenen en voor haar kleinzoon een grappige ketting met een 'mammoettand' eraan.

Op het sfeervolle kleine terras aan de brink genieten ze ter afsluiting van een koffie met Dieverder kruidenbitter. "Leuk hè, dat deze brink zo bijzonder en bescheiden is vormgegeven, het straalt echt iets oud en natuurlijks uit". "Ja, inderdaad. Gelukkig is er geen frituurkot neergezet!"

Ze bespreken wat ze de volgende twee dagen willen doen. "Laten we morgen eerst een bezoek brengen aan die prehistorische nederzetting. Die is hier achter de Vlindertuin". "Ja, en dan kunnen we daarna nog even bij de schaapskooi kijken en de wandelroute langs de bomkraters en de hangar volgen. Ik ben nu toch wel erg nieuwsgierig naar wat er hier allemaal gebeurd is vroeger!" "En dan hebben we zondagochtend nog tijd om langs het Oosterzand te fietsen. Dat schijnt ook schitterend te zijn, en zo heerlijk rustig".

De volgende dag voegt het echtpaar de daad bij het woord en wordt het gebied verder verkend. Voor de lunch steken ze de van Helomaweg over naar het theehuis voor een smakelijke pannenkoek. "Bijzonder hè, dat er hier zo veel te doen is en dat je je toch af en toe alleen op de wereld waant," merkt meneer Stuwstra op. "Ja, inderdaad" beaamt zijn vrouw. "Die stilte en rust daar aan de rand van de heide is ongekend. En heb je al die vlinders en salamanders bij die poel gezien?"

Helaas voor het echtpaar, slaat al gauw het weer om. Op de belevingskaart staat echter ook een 'multimedia beleving van de berg vol verhalen' aangegeven. Deze blijkt aan dezelfde kant van de weg te zijn en is dan ook snel gevonden. In het modern opgezette centrum, dat wordt gemarkeerd door een militaire wachtpost, wordt het echtpaar aan de hand van bijzondere presentaties meegenomen van de ijstijden, naar de eerste bewoners, de oorlog en het huidige gebruik van het gebied. Na een dag vol indrukken keren ze enthousiast terug bij hun gastheer in Wapserveen.

De volgende dag heeft de gastheer een smakelijk lunchpakket voor ze klaargemaakt, waarmee het echtpaar in alle rust kan genieten van de fietsroutes die het gebied kent. Na afloop van het weekend schrijven ze in het gastenboek:

Fantastisch om dit prachtige gebied op zo veel manieren te kunnen ontdekken. Een ware belevenis om hier te mogen slapen, fietsen, eten, drinken én bij te komen in de stilte en duisternis. We hebben nog lang niet alles kunnen zien of meemaken in dit prachtige gebied. We komen ongetwijfeld terug om weer een keer bij te tanken!

¹⁰ TIP = tourist information point

4.2.3. Ieder op zijn manier actief (een verbeelding van scenario 3 in 2025)

Meneer Herder uit Steenwijk (43) is zeer sportief en een fervent mountainbiker. Op zondagochtend vertrekt hij dan ook al vroeg, met de fiets achterop de auto, naar de toegangspoort Oerlandschap Havelterberg. Na het parkeren op het bijzondere terrein in de vorm van een hangar, oriënteert hij zich bij de TOP op een fietsroute voor die dag. Hij besluit eerst een flink stuk langs de Drentse hoofdvaart te fietsen, voorbij Uffelte, een ronde om het Oosterzand te volgen en via Holtinge terug te keren naar Havelte. Voordat hij vertrekt maakt hij gebruik van het openbaar toilet, waar hij zijn bidons bijvult.

In de stilte van de vroege ochtend geniet hij van zijn activiteit. Op het Oosterzand komt hij twee ruiters tegen, die op het naastgelegen ruiterspad ook genieten van deze stille ochtend. “Blij dat ze hier goede zandpaden hebben” mijmert hij. “Nu eens geen last van mest op mijn banden en schrikkerige paarden”. Bij het Brandeveen stapt hij even af om wat te drinken en eten. Hij geniet van de stilte en voelt zich de ontdekker van dit stukje natuurgebied. Teruggekeerd bij de parkeerplaats spoelt hij het stof van zijn mountainbike op de speciaal daarvoor aangelegde plek. Dan valt zijn oog op de coopertest-baan, die rondom de brink loopt. “Eens kijken hoe het met mijn conditie gesteld is” bedenkt hij, en voegt dit rondje toe aan zijn sportieve ochtend.

In het weiland aan de achterzijde van de brink grazen wat pony's. Hun verzorgsters zijn er ook en zijn druk aan het poetsen en spelen. Ook de eerste gezinnen lopen nu al over het familiepad langs de brink. Kinderen spelen op het middenterrein, waar een poel omzoomd is met wat bomen en picknickbanken. Op de heuvel bij de brink is een bescheiden uitkijktoren met een lange – deels overdekte – glijbaan richting de natuurspeelplek. Meneer Herder bekijkt de familietafereeltjes en bedenkt dat het ook weer tijd wordt om huiswaarts te keren.

Dan komt hij toevalligerwijs een collega tegen. “Hé, wat doe jij hier nou?” vraagt meneer Herder. “Ik ga met de kinderen naar de Vlindertuin en de pitch and putt” vertelt zijn collega. “Mijn dochtertje was vorige week jarig en die is gek op vlinders. Maar mijn zoontje maak ik blijer met het golfen. En hier kan hij dan ook nog wat leren over de Tweede wereldoorlog, want bij de TOP zag ik een paar bewerkte foto's van de Fliegerhorst, dus dat valt mooi te combineren!”

Als meneer Herder de parkeerplaats verlaat, valt zijn oog op het luxe hotel dat aan de overkant van de weg gesitueerd is. Enkele gasten genieten op een terras van de zondagsbrunch en het beekdal van de Reu dat in ere hersteld is. “Die zullen ook nog wel even gaan golfen” bedenkt meneer Herder. “Blij dat ik de drukte voor was vandaag”. En hij rijdt moe maar tevreden huiswaarts.

4.3 Van scenario naar realiteit

De verschillende scenario's laten zien dat er meerdere mogelijkheden zijn voor de vormgeving van het poortgebied, de toegangspoort. Bij alle scenario's is het echter mogelijk om de bezoeker de essentie van het gebied te laten ervaren. Bij alle scenario's wordt aan de basisbehoeften van verschillende doelgroepen voldaan, zonder dat zij hinder van elkaar hoeven te ondervinden. Met respect voor het natuurgebied genieten zij van de omgeving.

In een tijdsbestek van een paar uur moeten de verschillende doelgroepen de essentie van het gebied kunnen beleven, dienen zij te worden geleid door het gebied én dient herhalingsbezoek gestimuleerd te worden. Tot slot is het genereren van een spin-off voor de lokale economie door bezoek aan het poortgebied belangrijk.

Het doel is, het poortgebied tot een succes te maken. Dit houdt in:

- dat de poort de belangrijkste opstapplaats wordt van waaruit de bezoekers het gebied bezoeken;
- het poortgebied de kwaliteit van het dagrecreatieve aanbod aanzienlijk vergroot én
- dat de lokale economie hiervan profiteert.

De opgave is dus om een goede mix aan te bieden van informatie, beleving en voorzieningen. De vraag is natuurlijk, naar welk scenario daarmee de voorkeur uitgaat.

Uitgaande van het motto 'behoud door ontwikkeling', wordt geadviseerd in te zetten op scenario 2 als na te streven eindbeeld.

Dit scenario biedt in het op te stellen bestemmingsplan de meeste ruimte voor toevoeging van economische bedrijvigheid, wat positief is voor de lokale werkgelegenheid.

De toevoeging van de schaapskooi betekent de toevoeging van een belangrijke publiekstrekker met de kwaliteit die we zoeken voor dit gebied. Het multifunctionele gebruik van de lammerkooi en de combinatie met informatieve voorzieningen en activiteiten heeft een belangrijke meerwaarde en draagt bij aan een eigentijdse uitstraling. De aantrekkingskracht hiervan op de recreant vertaalt zich ook in een verhoogde aantrekkelijkheid van de toegangspoort voor dagrecreatieve ondernemers.

Met name de natuurliefhebbers en de gezelligheidszoekers profiteren van dit scenario, dat qua levendigheid aantrekkelijk is zowel voor bezoekers uit de regio als de verblijfsrecreant.

Als (bovenwettelijke¹¹) randvoorwaarde geldt dat het karakter van de evenementen in

¹¹ Naast deze randvoorwaarde gelden vanzelfsprekend ook alle wettelijke randvoorwaarden op het gebied van natuur, milieu, veiligheid en archeologie.

overeenstemming is met de essentie van het gebied, waardoor ongewenste 'pretpark-ontwikkelingen' worden voorkomen. Zowel behoud als ontwikkeling komen bij dit eindbeeld goed tot hun recht.

Voor sport- en paardeliefhebbers biedt dit scenario minder voorzieningen. De paardenopstaptelek moet elders langs de rand van het gebied worden gerealiseerd, een ook een mountainbike-afspoelpunt ontbreekt bij de poort. Uitgangspunt is dat deze voorzieningen ook goed bij een kleiner overstappunt langs de rand van natuurgebied kunnen worden ondergebracht. Bijkomend voordeel van deze keuze is dat de doelgroepen minder hinder van elkaar hebben.

Bezoekersaantallen

Voor het hele natuurgebied inclusief fietsers, het theehuis en het dagrecreatieterrein Havelte met vlinderparadijs Papiliorama, worden de bezoekersaantallen geschat op 360.000 per jaar¹². Met de toevoeging van de activiteiten uit scenario 2 stijgt dit aantal tot 2020 met 130.000. De scenario's 1 en 3 komen uit op een stijging van rond de 55.000 bezoekers per jaar. Voor scenario 3 komt die stijging voor een groot deel voor rekening van de ontwikkeling van sportgerelateerde dagrecreatie in het gebied achter de vlindertuin.

Uit onderzoek komt naar voren dat ongeveer eenderde van de huidige bezoekers aan het theehuis en de vlindertuin ook de hunebedden of het natuurgebied bezoekt. De verwachting is dat eenzelfde percentage zal gelden voor de extra bezoekers die door de nieuwe voorzieningen worden aangetrokken. Voor deze groep wordt gezorgd voor een goede geleiding door het natuurgebied via wandel- en fietsroutes, zodat de nettodruk op het natuurgebied ten opzichte van de huidige situatie afneemt.

¹² Bügel Hajema adviseurs, voorlopige berekeningen voorbereiding bestemmingsplan Havelterberg 2009, werkdocument

5. Wijzigingen Masterplan

Nieuwe inzichten en ontwikkelingen, onderzoek en bijvoorbeeld het project Integraal Plan Havelte-Oost vragen om een aantal wijzigingen in het Masterplan Havelterberg 2009, waarvan een groot aantal al aan de orde is geweest. Desondanks alle wijzigingen op een rij:

Gebiedsontwikkeling / algemeen:

1. de westzijde van de van Helomaweg is zoekgebied voor uitbreiding verblijfsrecreatie (hotel op gemeentewerf en/of bij Faken) en actieve dagrecreatie (wandelen, mountainbike, klimmen; parkeren etc.);
2. in het gebied is geen plaats voor landschapskunst. Zie hierover het advies in bijlage 3;

Bereikbaarheid / ontsluiting:

3. ontwikkel de omgeving van het dagrecreatieterrein als hoofdpoot voor het hele natuurgebied (en niet zozeer als een vervangende parkeervoorziening voor de Hunebedweg);
4. stem de omvang van deze parkeerplaats af op het huidige bezoekersaantal (dagrecreatieterrein en hunebedden) op de tiende drukste dag plus een uitbreiding voor de opvang van extra bezoekers door het toevoegen van nieuwe voorzieningen; reserveer ruimte voor eventuele uitbreiding op termijn;
5. schrap het verbindende familiepad tussen de hoofdparkervoorziening bij het dagrecreatieterrein en de hunebedden. De afstand is te groot voor mensen die minder mobiel zijn. Voor andere doelgroepen is hier geen verharde verbinding nodig. Bovendien wordt hiermee een natuurknelpunt in de planvorming opgelost;
6. richt het bestaande parkeerterrein bij de hunebedden in voor mindervaliden en kortparkeren;
7. ontwerp twee korte familiepaden; één aan de zuidkant rond de brink en de huisweide, en één vanaf de SBB-parkeerplaats rondom de hunebedden;
8. ontwerp een themaroute vanaf de hoofdparkervoorziening; markeer ook een korte wandelroute langs de hunebedden;
9. kies voor de hoofdparkervoorziening voor een voldoende groot perceel zodat het huidige dagrecreatieterrein benut kan worden voor andere functies en ruimte overblijft voor eventuele toekomstige uitbreiding van de parkeervoorziening;
10. richt de van Helomaweg ter hoogte van het plangebied opnieuw in zodat een duurzame en veilige inrichting ontstaat die de komende jaren meekan; dit omvat een fietsverbinding langs de oostzijde¹³, een goede parkeervoorziening bij Faken en goede oversteekplaatsen ter hoogte van Faken en (optioneel) een nieuwe functie van de gemeentewerf;

Inrichting brink:

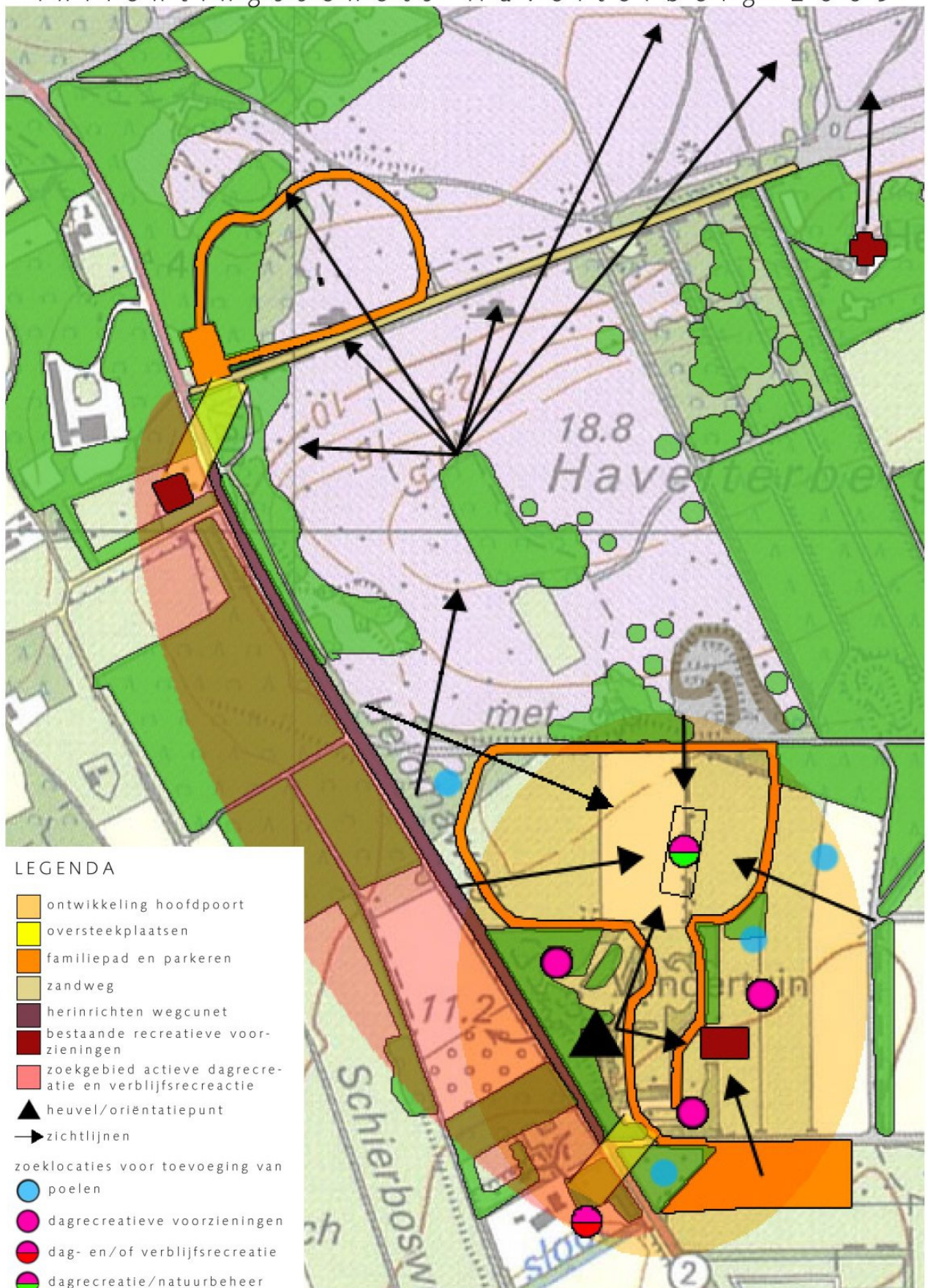
¹³ Deze fietsverbinding maakt deel uit van de in het integraal Plan Havelte-Oost voorgestelde fietsring om het natuurgebied.

11. richt een oriëntatiepunt in waarmee bezoekers de weg gewezen wordt naar fiets- en wandelroutes het gebied in;
12. gebruik de heuvel op het dagrecreatieterrein als één van de bouwstenen van de voorzieningen rond de brink en combineer deze met een blikvanger en/of oriëntatiepunt (koppelen aan de essentie); onderzoek of de plaats van de heuvel goed is en verplaats hem als dat niet zo is;
13. de schaapskooi geldt als unieke (optionele) kwaliteitsdrager voor de aankleding van de brink die goede combinatiemogelijkheden biedt met dagrecreatieve activiteiten en een informatiepunt.¹⁴
14. voeg aan deze vier bouwstenen (oriëntatiepunt, heuvel/blikvanger, vlinderparadijs en schaapskooi) optioneel nog toe
 - een natuurspeelplaats
 - een slechtweervoorziening over een gebiedsgericht thema. Specificeer het ambitieniveau (minimum en maximum) en onderzoek wat haalbaar is
 - passende evenementen (markten, concerten, theater e.d.)
 - een laagdrempelige horeca- en toiletvoorziening
15. onderneem actie om randzones van het dagrecreatieterrein aan te kopen en in te richten als overgangszone natuur-recreatie.

Bovengenoemde punten zijn weergegeven op de volgende inrichtingschets:

¹⁴ Het nieuwste plan van de stichting Holtinger Schaapskudde omvat een ontwerp voor een los geschakelde, multifunktionele lammerkooi die in het zomerseizoen ingezet kan worden voor dagrecreatieve activiteiten. Daarnaast is er een apart gebouw dat deels bedoeld is om informatie te geven over het Drentse heideschaap, maar dat ook ruimte biedt voor het geven van informatie over het gebied.

Inrichtingsschets Havelterberg 2009

6. Uitvoering

De inrichtingsschets die de verbinding vormt tussen het Masterplan Havelterberg en het Integraal Plan Havelte-Oost en tevens de basis van de uitvoering is, ligt er nu. Om op korte termijn over te kunnen gaan tot uitvoering is gekeken welke onderdelen ervan eenvoudig en op korte termijn te realiseren zijn, en welke maatregelen meer voorbereidingstijd vragen.

De maatregelen voor de herinrichting van het dagrecreatieterrein tot een recreatieve toegangspoort behoren tot de categorie relatief eenvoudig uitvoerbaar. Er is duidelijkheid over wat er moet gebeuren, er is draagvlak voor en qua ruimtelijke procedures worden hier geen bijzondere knelpunten verwacht.

Ingewikkelder zijn de maatregelen rond de hunebedden. Enerzijds omdat hier de afsluiting van de Hunebeddenweg speelt, maar ook omdat dit landschappelijk en archeologisch een bijzonder kwetsbaar gebied is. Dit stelt extra voorwaarden aan inrichting, aanleg en materiaalgebruik. Dat vraagt tijd.

Ook is er tijd nodig voor het aantrekken van partijen en investeerders die in het gebied nieuwe informatieve en dagrecreatieve voorzieningen willen realiseren.

Voorgesteld wordt te starten met de herinrichting van het dagrecreatieterrein als brinkvormige ruimte met een aantrekkelijke aankleding, met hieraan gekoppeld een goede parkeervoorziening en een oriëntatiepunt.

Met deze maatregelen wordt niet alleen de poortfunctie versterkt, maar wordt ook zichtbaar gemaakt dat er serieus werk gemaakt wordt van deze locatie en dat er kwaliteit geboden wordt.

Parallel hieraan kan al worden ingezet op een organisatie die bij het gebied passende activiteiten en evenementen gaat organiseren op de brink. Voor dit type activiteiten kan, als de schaapskooi verhuist, ook gebruik worden gemaakt van de multifunctionele lammerkooi in het zomerseizoen.

De uitvoering van de maatregelen rond de Hunebeddenweg komt pas hierna aan bod. De logische volgorde is immers dat eerst een nieuwe voorziening wordt ingericht voordat de oude wordt afgebroken.

In het plan wordt ruimte gelaten voor toevoeging van extra, meer structurele, dagrecreatieve voorzieningen rond de brink. Dit kan echter ook op wat langere termijn worden ingevuld. De herinrichting van het gebied zal een positief effect hebben op de werving van potentiële initiatiefnemers of donateurs.

6.1 Stappenplan

Afronding planvorming en realisatie toegangspoort

Voor de realisatie van de basisvoorzieningen is de aanleg van een aantrekkelijke toegangspoort noodzakelijk. Om dit te kunnen realiseren moet allereerst besluitvorming plaatsvinden in de gemeenteraad van Westerveld over de wijziging van het bestemmingsplan en de beschikbaarstelling van middelen die als cofinanciering kunnen worden ingezet. Hierop volgt de besluitvorming over de beschikbaarstelling van aanvullende financiële bijdragen door de provincie Drenthe.

Als op beide plaatsen groen licht is gegeven, kan de bestemmingsplanprocedure starten. Het ontwerpbestemmingsplan moet duidelijkheid bieden op welke wijze de toegangspoort zal worden ingericht, waar parkeerplaatsen mogen komen of gebouwen, en welke recreatieve activiteiten er mogen plaatsvinden. De basis hiervoor vormt het gekozen scenario als stip aan de horizon.

Ter onderbouwing van het bestemmingsplan wordt een actualisatie uitgevoerd van de voortoets natuurwetgeving¹⁵ en wordt een archeologisch bodemonderzoek¹⁶ uitgevoerd.

Parallel hieraan wordt een inrichtingsplan gemaakt voor het poortgebied dat concreet is wat betreft vormgeving en situering van de diverse elementen van de toegangspoort (parkeerplaatsen, groen, familiepad etc).

Vervolgens kan de aanleg van de basisvoorzieningen starten.

Realisatie afsluiting Hunebeddenweg

De afsluiting en herinrichting van de Hunebeddenweg wordt in de bestemmingsplanprocedure meegenomen omdat dit een belangrijke onderbouwing is van het bestemmingsplan. De realisatie hiervan wordt uit overwegingen van efficiëntie overdragen aan de uitvoeringsorganisatie van het Integraal Plan Havelte-Oost.

Versterking dagrecreatie

Ook hier is de eerste stap het vaststellen van het bestemmingsplan waarin wordt vastgelegd voor welke recreatieve ontwikkelingen bij de toegangspoort ruimte wordt geboden. De realisatie wordt opgedeeld in een aantal vervolgstappen. Het streven is het totale pakket in 2025 te hebben gerealiseerd.

¹⁵ Het gaat om een actualisatie van de in 2007 uitgevoerde voortoets. Door de wijziging van de plannen moet deze toets worden geactualiseerd. Mogelijk zal als vervolg hierop een passende beoordeling en daaraan gekoppeld een Plan-Mer moeten worden uitgevoerd. Dit kan parallel aan de bestemmingsplanproedure plaatsvinden. Omdat de wijzigingen conform de aanbevelingen zijn vanuit het IP Havelte-Oost mbt Natura-2000, worden geen bijzondere knelpunten verwacht.

¹⁶ Het gaat om een verkennend onderzoek dat pas uitgevoerd kan worden nadat bekend is welke ingrepen in welk terreindeel gaan plaatsvinden. Dit onderzoek zal uitwijzen of er aanvullende voorwaarden moeten worden gesteld aan de constructiewijze van gebouwen of drainage.

Als eerste kan medewerking worden verleend aan de plannen die klaarliggen voor uitvoering: de uitbreiding van het Vlinderparadijs en de nieuwbouw van de schaapskooi voor de Holtinger schaapskudde¹⁷. De nieuwbouw van de schaapskooi wordt hierbij gecombineerd met de realisatie van een informatiepunt en de beschikbaarstelling van de multifunctionele lammerkooi voor het houden van evenementen.

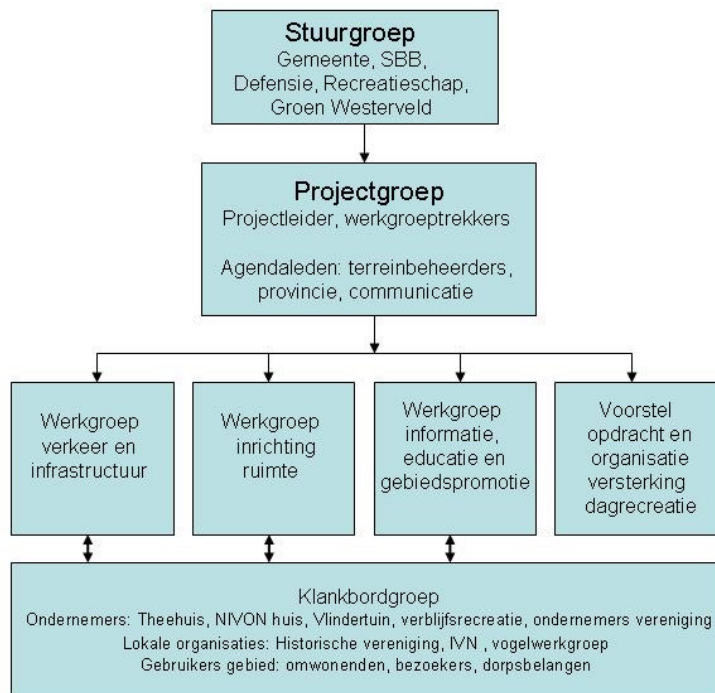
De realisatie van het uitkijkpunt en de natuurspeelplaats gelden als deelprojecten waarvoor door de gemeente naar (externe) trekkers zal worden gezocht. De ruimte die het nieuwe bestemmingsplan daarnaast nog biedt kan worden ingevuld met de toevoeging van nieuwe dagrecreatieve bedrijvigheid.

Stappenplan uitvoeringsplan Havelterberg 2009										
verklaring arcering : = snelle procedure = vertraging procedure										
	stap:	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016-2025	
realisatie toegangspoort	1 Bestemmingsplanprocedure (inrichting DRS en Hunebeddenw.)									
	2 actualisatie toets N-2000, Plan-mer (opt), arch.onderzoek (opt)									
	3 Ontwerp parkeerplaats, brink en familiepad									
	4 Aanleg brink, parkeerplaats en familiepad - Zuid A									
	5 Ontwerp oriëntatiepunt en wandelroutes									
	6 aanleg oriëntatiepunt en wandelroutes									
	7 opening toegangspoort en afsluiting project HB2009									
	8 afsluiten hunebeddenweg en aanleg familiepad -N			uitvoeringsprogramma IP H-Oost						
	9 aankoop randgebieden voor inrichting als overgangsgebied			uitvoeringsprogramma IP H-Oost						
versterking dagrecreatie	1 Bestemmingsplanprocedure (recreatieve activiteiten DRS/werf)									
	2 actualisatie toets N-2000, Plan-mer (opt), arch.onderzoek (opt)									
	3 besluitvorming nieuwbouw schaapskooi									
	4 ontwikkeling evenementenprogramma brink									
	5 ontwerp informatiepunt (koppeling met schaapskooi)									
	6 bouw schaapskooi en aanleg familiepad zuid-B (opt)									
	7 bouw informatiepunt (opt)									
	8 ontwikkeling natuurspeelplaats									
	9 ontwikkeling uitkijktoren/glijbaan op heuvel									
	10 toevoeging nieuwe recreatieve bedrijven (brink en locatie werf)									

¹⁷ Het besluit over de hoogte van de gemeentelijke financiële bijdrage aan de nieuwbouw van de schaapskooi wordt in een afzonderlijk voorstel aan de gemeenteraad voorgelegd.

6.2 Organisatie

In de afrondende fase van de planvorming en de procedure voor het nieuwe bestemmingsplan is het project Havelterberg 2009 georganiseerd volgens onderstaand organigram:

De regie in de uitvoeringsfase op de aanleg van de toegangspoort wordt ondergebracht bij het team Openbare Werken; de regie op de versterking van de dagrecreatie wordt ondergebracht bij het team Leefomgeving van de gemeente Westerveld.

De regie op de realisatie van de maatregelen voor de herinrichting van de Hunebeddenweg en de van Helomaweg (oversteekplaatsen en parkeren) ligt bij de uitvoeringsorganisatie Integraal Plan Havelte-Oost (in oprichting).

6.3 Financiering

In de tabel hieronder staat een meerjarenraming van de uitvoeringskosten over de jaren 2009 tot en met 2011. Het gaat om een globale raming waarin rekening is gehouden met onzekerheden in de uitvoering. Een toelichting hierop is opgenomen in bijlage 4.

Uitgangspunt is dat maximaal 30% van de totale uitvoeringskosten voor rekening van de gemeente zijn en de overige kosten worden gedekt uit provinciale bijdragen en subsidies en bijdragen van gebiedspartners.

De raming is exclusief de nieuwbouw van de schaapskooi.

Kostenraming Havelterberg 2009					
globale raming april 2009		bijdrage gemeente			
Opgebouwd uit:	kosten uitvoering	totaal	2009	2010	2011
Havelterberg inrichting poort :	€ 1.268.554,71	€ 422.851,57			
- procedure bestemmingsplan			€ 40.000,00		
- aanleg voorzieningen				€ 382.851,57	
Herinrichting Hunebeddenweg plus familiepad Noord	€ 390.000,00	€ 130.000,00			€ 130.000,00
totaal	€ 1.658.554,71	€ 552.851,57	€ 40.000,00	€ 382.851,57	€ 130.000,00
gereserveerd		€ 310.000,00	€ 310.000,00	€ 0,00	€ 0,00
aanpassing begroting		€ 551.000,00	€ 40.000,00	€ 381.000,00	€ 130.000,00

Van de percelen waarop de toegangspoort wordt aangelegd is het merendeel in eigendom van de gemeente Westerveld. Uitzondering is het perceel waar de nieuwe parkeerplaats gepland staat; dit perceel is in eigendom van de Vereniging Natuurmonumenten. Uitgangspunt is dat beide terreineigenaren deze grond in eigendom houden. Hierbij is het een optie dat delen van de grond rond de brink en op het terrein van de huidige gemeentewerf door de gemeente in de toekomst worden verkocht aan recreatieondernemers ¹⁸.

6.4 Risico's

Het belangrijkste risico voor de planning van de realisatiefase ligt in de bestemmingsplanprocedure. Het is goed denkbaar dat er bezwaren tegen het bestemmingsplan worden ingediend. De duur van een bezwarenprocedure kan uiteenlopen van één jaar tot meerdere jaren. Dit betekent dat de uitvoering met eenzelfde termijn wordt opgeschort. Dit levert meerwerk binnen het project, bijvoorbeeld met betrekking tot het regelen van de financiering, met name ook wat betreft de externe bijdragen en subsidies.

Om het aantal bezwaren zo veel mogelijk te beperken zal tijdens de bestemmingsplanprocedure regelmatig overleg plaatsvinden met betrokken partijen en ondernemers in het gebied.

¹⁸ Ook één van de percelen die nodig zijn voor de nieuwbouw van de schaapskooi is in eigendom van de gemeente Westerveld. Als deze plannen doorgaan zal dit perceel in eigendom worden overgedragen. De voorwaarden waaronder dit gebeurt komen in latere besluitvorming aan bod.

Het risico dat een besluit voor vaststelling van het bestemmingsplan in een bezwaarprocedure wordt herroepen wordt gezien de uitgebreide planvoorbereiding als gering ingeschat. Mocht dit toch gebeuren dan is het financiële risico voor de gemeente maximaal € 40.000,-.

De bijdragen namens de gemeente die in dit uitvoeringsplan worden genoemd gelden als maximale bijdragen. Wanneer zich knelpunten voordoen in het deel dat door de provincie en andere partijen wordt bijgedragen, bijvoorbeeld doordat er vertraging optreedt in de bestemmingsplanprocedure, dan kan dat betekenen dat de plannen niet in uitvoering kunnen worden genomen. De ervaring leert dat, wanneer partijen het eens zijn over de planvorming, er meestal oplossingen gevonden kunnen worden voor financiële knelpunten.

Foto: Hans Dekker

Bronnen

Toegangspoort Oerlandschap Havelterberg; concept-inrichting op basis van interpretation Havelte-Oost, Steeghs Advies, Amsterdam/Borger, juli 2009

Integraal plan natuurgebied Havelte – Oost, visiedocument, februari 2009

Havelterberg 2009; voorstel uitwerking projectplan Havelterberg 2009, maart 2009, werkdocument

Startnotitie Lokale Economie, gemeente Westerveld, 2008

Havelterberg 2009; Beslisdocument fase II, projectgroep Havelterberg 2009, Havelte, 2008.

Masterplan Havelterberg 2009, werkdocument, maart 2007.

Projectplan Havelterberg 2009, september 2006

Hunebeddenrapport

Kadernota Buitengebied

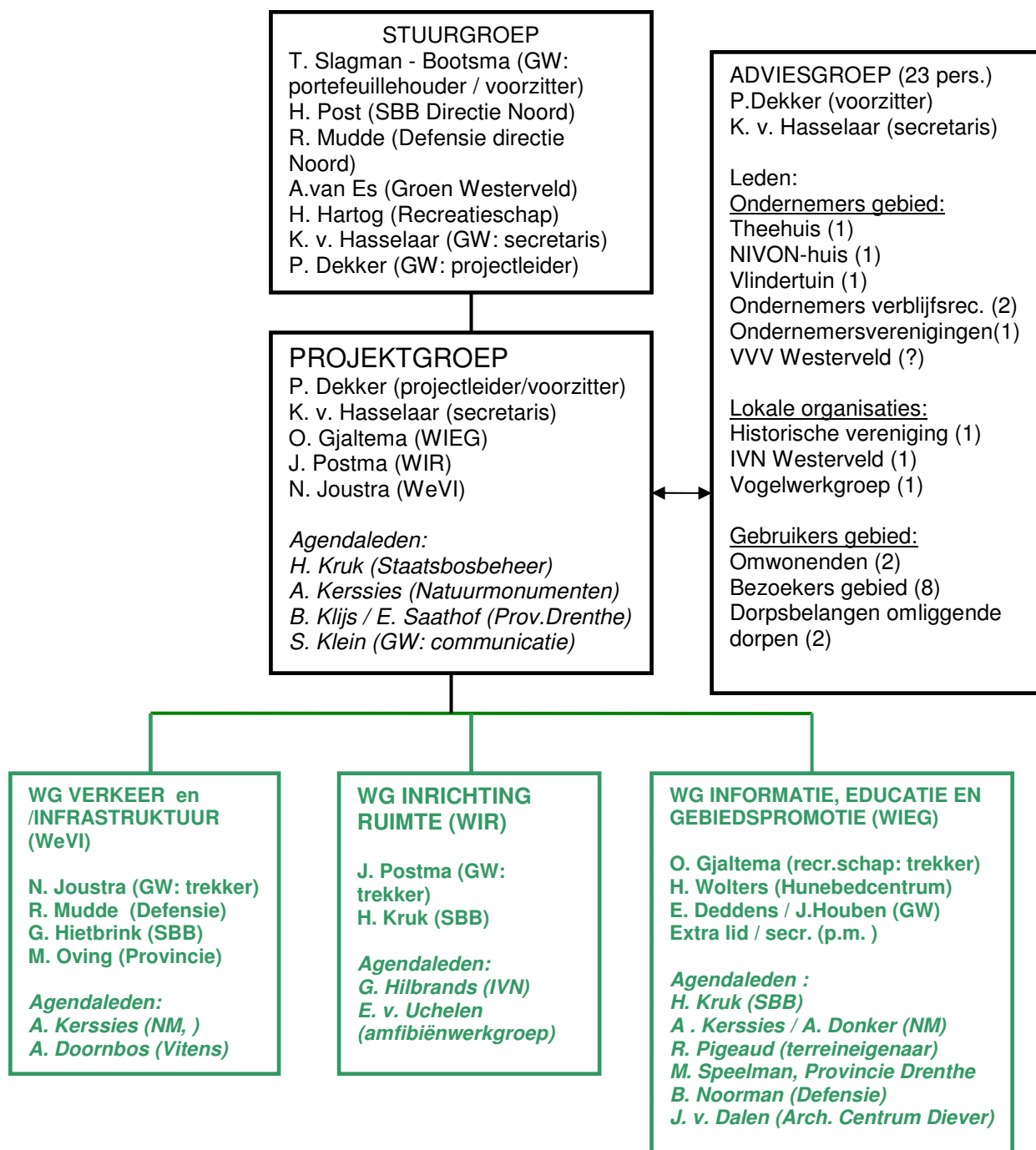
www.gemeentewesterveld.nl

www.havelte-oost.nl

Bijlage 1: Schema Projectorganisatie

Hieronder vindt u het organogram met organisaties en/of personen die in het project bijdragen aan de planvorming hebben geleverd. Voor een beschrijving van aanpak en activiteiten wordt verwezen naar het rapport Havelterberg 2009, Beslisdocument Fase II.

GW = Gemeente Westerveld

Bijlage 2: Schema toekomstscenario's

scenario 1 minimaal met kooi' (ingetogen accent)	scenario 2 optimaal met kooi' (informatief & beleavings accent)	scenario 3 optimaal zonder kooi' (sportief accent)
doelgroep: mn mensen uit de buurt	doelgroep lokaal, regio en verblijfsrecreatie	doelgroep diverse / sportief
poort aan van Helomaweg vormgegeven als ingang naar een rijk landschap gekneet door ijs en oorlog		
parkeerplaats vormgegeven conform essentie; met goede wandelverbinding naar familiepad Brink		
paardenopstaptelek integreren in parkeerplaats	paardenopstaptelek elders rand H-oost	paardenopstaptelek integreren in parkeerplaats
Brink met centrale open ruimte met poel, aangekleed met vrijstaande bomen, ringvormig familiepad en picknickplaatsen (boulevard en familietafereel)		
toilet en horeca bij Vlindertuin ,	extra horecagelegenheid met openbaar toilet (voorbeeld Spier; vormgeving in relatie met essentie)	openbaar toilet met mountainbike afspoelpunt
TOP met routeinfo	bemenst infopunt met winkeltje	TOP met routeinfo
coopertestbaan op oude startbaan , grenzend aan P		coopertestbaan langs Brink
3x per jaar eenvoudig evenement (koor, amateur toneel, streekproductenmarkt) link mogelijk met gebruik van overdekte lammerkooi	10x per jaar aansprekend evenement (steentijdambachten, kindertheater, natuurproductenmarkt met eettentjes ed) link mogelijk met gebruik van overdekte lammerkooi	5x per jaar aansprekend evenement (steentijdambachten, kindertheater, natuurproductenmarkt met eettentjes ed) NB openlucht; geen overdekte ruimte beschikbaar
op heuvel hoge uitkijktoren met link Woldberg	op heuvel lage uitkijktoren met lange glijbaan	
natuurspeelplek met stenen , water, leem en ijs en ev. 'blotevoetenpad'		
weide met familiepad en picknickplaatsen , schaapskooi + multifunctionele lammerkooi + 80m2 infopunt	weide met familiepad en picknickplaatsen , schaapskooi + multifunctionele lammerkooi met informatiecentrum >80 m2 aan de brink	huisweide met voettpad in huidige vorm, deels schraal grasland in natuurbeheer
diverse workshops en demo's in lammerkooi		
percelen achter vlindertuin agrarisch ev natuurbeheer	ruimte voor toevoeging van cultuurhistorische bouwwerken; bijv. prehistorische nederzetting achter vlindertuin	minigolfbaan met thema 'ijs en oorlog' achter vlindertuin
op terrein van voormalige gemeentewerf kleinschalig hotel voor mensen met een beperking	op terrein gemeentewerf bij voorkeur educatieve slechtweervoorziening gericht op jongeren; optie 2 is hotel restaurant	op werf een goed hoogwaardig hotel-restaurant
nieuwe functie op locatie van Holtinger schaapskooi; bijv. prehistorische nederzetting	nieuwe functie op locatie Holtinger schaapskooi, bijvoorbeeld paardenopstaptelek	kudde blijft (vooralsnog) gehuisvest in huidige schaapskooi

Bijlage 3: Advies landschapskunst

Aan de adviesgroep is de vraag voorgelegd of landschapskunst een toegevoegde waarde kan hebben in het gebied, bijvoorbeeld om bezoekers te geleiden. En zo ja, aan welke voorwaarden deze kunst dan zou moeten voldoen. Ter voorbereiding op de beantwoording van de vraag hebben de leden een lezing bijgewoond door landschapskunstenaar Adrie de Vlieger en Johan de Noort, directeur van Kunst en Cultuur Drenthe.

Het oordeel van de adviesgroep was dat landschapskunst in het plangebied, en met name in het natuurdeel, ongewenst is, omdat de schaal er zich niet toe leent en er al meerdere bijzondere objecten (hunebedden, grafheuvels, hangars) in het terrein aanwezig zijn.

Tevens is de adviesgroep om advies gevraagd over de inrichting van het dagrecreatieterrein en de toe te voegen informatieve voorzieningen. Ook over dit onderwerp is een lezing gehouden, dit keer door Oebele Gjaltema van het recreatieschap Drenthe. De conclusie was dat aanvullende informatie nodig is om hier gefundeerde uitspraken over te kunnen doen.

De adviesgroep heeft zich daarnaast georiënteerd op de essentie van het gebied en op de verkeersmaatregelen bij de Hunebeddenweg.

Het voorstel is dat de adviesgroep in het vervolg van het project, als dit onderwerp bij een eventuele wijziging van het bestemmingsplan terug komt, als klankbordgroep geraadpleegd wordt over dit onderwerp.

Bijlage 4: Overzicht uitvoeringskosten

Overzicht uitvoeringskosten Havelterberg 2009

Realisatie toegangspoort (2009/2010)		
	kosten	
Familiepad zuid (dagrecreatieterrein)	€	57.026,25
Parkeerplaats brink	€	396.679,00
Toegangsweg parkeerplaats	€	22.407,13
Drainage Brink	€	20.000,00
Opvang regenwater voorziening	€	10.000,00
Herinrichting groen	€	20.000,00
Div. inrichting terrein	€	200.000,00
stelpost meerkosten grondwaterbescherming parkeerplaatsen	€	150.000,00
stelpost keuringskosten af te voeren grond	€	6.000,00
kwaliteitscontroles tijdens uitvoering	€	10.000,00
Nutsvoorzieningen	€	36.250,00
ontwerp terrein	€	10.000,00
archeologisch onderzoek	€	5.000,00
bestemmingsplan	€	15.000,00
Plan-Mer	€	10.000,00
Subtotaal	€	968.362,38
staartkosten *	€	300.192,34
Totaal realisatie toegangspoort	€	1.268.554,71
Herinrichting Hunebeddenweg (Uitvoeringsprogramma Havelte-Oost) (2011)		
	kosten	
Familiepad noord (hunebedden)	€	69.930,00
Hunebeddenweg	€	210.040,00
div. stelposten	€	18.000,00
subtotaal	€	297.970,00
staartkosten *	€	92.370,70
Totaal herinrichting Hunebeddenweg	€	390.340,70
* staartkosten : eenmalige kosten 3%, algemene kosten 5%, uitvoeringskosten 8%, winst en risico 5%, onvoorzien 10%		